

ЯКІСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Досліджено якісну методичку аналізу ризиків підприємства, з визначенням думки зарубіжних та вітчизняних науковців, щодо їх доцільності, виявлено їх позитивні та негативні сторони.

Ключові слова: ризик, якісні методи, кількісні методи, суб'єктивна оцінка, метод експертних оцінок.

Однією з базових галузей промисловості вважається легка промисловість. Проте на будь-якому етапі діяльності підприємства існує ймовірність виникнення ризику його функціонування. Такі явища в діяльності підприємства можуть бути результатом впливу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників його функціонування та розвитку. Нами досліджувались фактори, що мають значний негативний вплив на розвиток підприємств галузі легкої промисловості.

Розвиток ринкових відносин вимагає від підприємств гнучкого реагування на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища, швидкої адаптації до цих змін, що в кінцевому рахунку дає можливість підвищувати конкурентний рівень підприємства.

Так як існування ризику безпосередньо пов'язане з наявністю невизначеності, насамперед, зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище включає в себе об'єктивні економічні, соціальні та політичні умови, в рамках яких здійснюється підприємницька діяльність і до динаміки яких вона змушена пристосовуватися. Це зміна політичних обставин, непередбачувані природні явища, поява технічних і технологічних новинок та багато іншого. В результаті кожний підприємець з самого початку позбавлений заздалегідь відомих, однозначно заданих параметрів, що забезпечують його успіх на ринку – гарантованої частки участі в ринку, доступності до виробничих ресурсів за доступними цінами, стійкість купівельної спроможності грошової одиниці, незмінності норм і нормативів й інших інструментів економічного управління [1].

Існує два підходи до оцінки ризиків суб'єктів підприємництва - це якісні і кількісні методи. І, якщо про кількісні в наукових джерелах було сказано досить багато, то якісні методи вимагають більшої уваги. Головною ж проблемою є те, що більшість якісних методів є розробками західних економістів для західних же компаній. Вітчизняні аналітики намагаються використовувати їх в оригінальному вигляді, аналізуючи українські підприємства, тому досить часто отримують результати, що не в повній мірі відповідають реальному становищу, тобто не враховується специфіка економічної системи України.

На сьогодні певна частина підприємств використовують методи ризик-менеджменту для якісного та кількісного оцінювання ризиків та підбору методів їхньої мінімізації. Однак, управління ризиками на цих підприємствах лише в одиничних випадках має комплексний та систематичний характер.

Вітчизняні та зарубіжні науковці сходяться у думці про необхідність комплексного та системного застосування підсистеми управління ризиками на підприємствах. Вчені вважають, що ризик-менеджмент ефективний за умов, коли: він охоплює всі горизонтальні та вертикальні ієрархічні рівні управління підприємства; існує органічний зв'язок всіх управлінських елементів ризику; виділяється управління ризиком в окремий вид спеціалізованої діяльності, яка тісно пов'язана з виконуваними функціями інших працівників [2].

Управлінці та аналітики стосовно оцінювання ризику використовують різні, однак такі, що доповнюють один одного, підходи. Управлінці, на нашу думку, більш схильні до якісної оцінки ризиків. Вони вимірюють ризики за їх найбільш небажаними наслідками, зваженими щодо відповідних імовірностей настання найгірших результатів.

Менеджери також схильні зосереджуватися на стратегіях і тактиках уникнення ризиків або зниження негативних наслідків їх реалізації. Аналітики, з іншого боку, основну увагу на цій стадії приділяють кількісній оцінці ризиків. Вони оцінюють вплив ризиків із позиції рівня відчутності (або суттєвості) результату, а його реалізацію – з позиції ймовірності. Аналітики зосереджуються на агрегованому суттєвому ефекті впливу всіх ризиків на сферу функціонування підприємства, його витрати, проекти тощо.

Проаналізувавши практичну діяльність підприємств легкої промисловості та літературу, присвячену проблемам управління ризиків, доцільно ідентифікувати існуючі ризики, визначити їх взаємопов'язаність та вплив. Ідентифікація ризиків у багатьох літературних джерелах називається якісним аналізом ризиків або процесом формування карти ризиків підприємства.

Якісний аналіз ризику є чи не найскладнішим у економічній ризикології. Він потребує ґрунтовних знань як теорії економіки, бізнесу, фінансів, так і низки спеціальних предметів, необхідних для підготовки конкурентоздатного на ринку праці фахівця певного напрямку. Необхідна також наявність певного практичного досвіду в обраній сфері економічної діяльності. Під час якісного аналізу ризику виявляють джерела та причини виникнення ризику. Головною задачею якісної оцінки є визначення можливих видів ризиків, а також факторів, що впливають на рівень ризиків при здійснюванні визначеного виду діяльності. На цьому етапі важливе значення має виявлення всіх можливих обставин і детальний опис усіх можливих ризиків. Це означає, що в результаті необхідно отримати чітке уявлення про всі можливі ризики, виявлені потенційні зони ризику, а також негативні наслідки або додаткові вигоди, що можуть виникнути в результаті реалізації певного рішення. Цей аналіз здійснюється у кількох основних напрямках. Перший напрям передбачає порівняння очікуваних позитивних результатів (доходів) вибору конкретного напрямку підприємницької діяльності з можливими наслідками (втратами, збитками), серед яких виокремлюють: фінансові, матеріальні, часові, соціальні, реалізаційні, екологічні і морально-психологічні. Їх порівнюють з імовірними результатами, які одержить підприємство при розвитку певного напрямку діяльності.

Якісна оцінка ризиків має на увазі: виявлення ризиків, властивих реалізації передбачуваного рішення; визначення кількісної структури ризиків; виявлення найбільш ризиконебезпечних ділянок в розробленому алгоритмі схвалюваного рішення [3].

У процесі якісного аналізу може бути виділена велика група ризиків з якими змушений зіткнутися підприємець галузі легкої промисловості при здійсненні підприємницької діяльності. Причому рівень впливу ризиків, як відомо, неоднаковий і залежить від різних чинників їх формування. Попередня якісна оцінка ймовірності наступу окремих ризиків та можливі збитки до яких вони можуть призвести для підприємств легкої промисловості, у процесі якісного аналізу дозволяють виділити найбільш імовірні щодо виникнення та вагомі щодо розміру збитків, ризики, які повинні стати об'єктом подальшого, більш ґрунтовного, кількісного аналізу для прийняття рішення щодо доцільності реалізації діяльності.

Якісна оцінка є ефективною для простеження та надання пріоритету ризикам із метою розробки належних стратегій їх розподілу, а також зниження наслідків їх впливу, оскільки застосовує експертні методи. Метод експертних оцінок дає змогу визначити ступінь ризику у випадках відсутності інформації, достатньої для застосування статистичних методів. Основою методу є результати опитування кваліфікованих спеціалістів відповідної галузі, які надалі підлягають математичній обробці. Результативність та достовірність експертних оцінок визначається багатьма факторами: кількість і компетентність експертів, незалежність експертних суджень (виключення впливу експертів один на одного), точність і відсутність двоякого трактування експертних критеріїв, їх суттєвість, обґрунтований вибір шкали оцінювання факторів ризику тощо.

Узгодженість висновків, отриманих на основі суб'єктивних експертних оцінок, забезпечується достатністю достовірної вхідної інформації, незалежністю експертів та застосуванням ефективних інструментів і методів обробки результатів.

Однак усестороннє оцінювання ризиків повинне ґрунтуватися на суб'єктивному (якісному) та об'єктивному (кількісному) підходах. Підсумкові результати якісного аналізу ризику, у свою чергу, є вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу.

Отже, на сьогодні відсутня дієва методика виявлення та оцінки підприємницьких ризиків для різних галузей промисловості, що передбачає подальші проблеми для дослідження.

Література

1. Гранатуров В.М. Методи якісного аналізу підприємницьких ризиків. Методичні вказівки по виконанню лабораторно-практичної роботи. / В.М. Гранатуров, І.В. Литовченко – Одеса, 2005. – 32 с.
2. Управління підприємницьким ризиком / Д. Штефаніч, В. Паляниця, С. Попіна, О. Штефаніч / за ред. Д. Штефаніча. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 224 с.
3. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій. Навчальний посібник / І.Ю. Івченко. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

